

Alþýðusamband Íslands

Heilbrigðisþjónusta og velferðarkerfið

43. þing ASÍ krefst samfélags velferðar fyrir alla. Samfélags þar sem launafólk og allur almenningur nýtur öruggrar og góðrar heilbrigðisþjónustu og býr að traustu velferðarkerfi óháð efnahag, búsetu eða aldri.

Opinber framlög til heilbrigðismála hér á landi hafa hvergi nærri fylgt fólksfjölguninni og vaxandi þörf fyrir þjónustu á mörgum sviðum. Grundvallarstoðir opinbera heilbrigðiskerfisins hafa um árabil verið fjársveltar og undirmannaðar á sama tíma og vægi einkarekinnar heilbrigðisstarfsemi hefur vaxið hratt og aukin framlög renna til fyrirtækja sem rekin eru í hagnaðarskyni. Þá eru mörkin á milli opinberrar og einkarekinnar heilbrigðisþjónustu oft óljós þar sem sömu heilbrigðisstarfsmenn starfa á báðum stöðum samtímis. Afleiðingar þessara þróunar sjást hvarvetna:

- Fjöldi fólks býður óhóflega lengi eftir nauðsynlegri heilbrigðisþjónustu.
- Víða um land hefur dregið úr þjónustu og sjúklingar þurfa að ferðast um langan veg með tilheyrandi kostnaði og tekjutapi.
- Kostnaður sjúklinga, vegna heilbrigðisþjónustu og lyfja, getur verið mjög íþyngjandi fjárhagslega eða jafnvel óyfistíganlegur, auk þess sem mikilvægir þættir heilbrigðisþjónustunnar njóta ekki greiðsluþátttöku hins opinbera.
- Skortur er á sálfræðiþjónustu einkum innan heilsugæslunnar sem og annarri geðheilbrigðisþjónustu og kostnaður við hana er óyfistíganlegur.
- Þeim dæmum fer fjölgandi að einstaklingar með alvarlega sjúkdóma fái ekki nauðsynleg lyf.
- Afleiðingin er að á Íslandi neitar fjöldi fólks sér um nauðsynlega heilbrigðisþjónustu.

Huga þarf betur að ungu fólki í heilbrigðis- og velferðarþjónustunni m.a. með því að efla forvarnir og meðferðarúræði og bæta aðgengi að sálfræðiþjónustu í heilsugæslu og skólum. Styðja þarf betur við barnafjölskyldur og verja þær sérstaklega vegna mikils kostnaðar í heilbrigðiskerfinu og umönnun langveikra barna.

Vaxandi fjöldi fólks hverfur af vinnumarkaði, vegna veikinda sem oft tengjast auknu álagi og kulnun í starfi. Þetta kallar á að starfsendurhæfing verði eflað til muna og Virk starfsendurhæfing fái stærra hlutverk við að sinna forvörnum og úrræðum áður en í óefni er komið.

Lífaldur fer hækkandi og öldruðum mun fjölga hratt á næstu árum. Staðan í málefnum aldraðra er óviðunandi og fer versnandi ef ekki verður gripið til viðtækra aðgerða. Þetta veldur miklu álagi á aðstandendur og kallar á fjölbreyttar aðgerðir og lausnir svo sem bætt heimahjúkrun og þjónusta. Vandinn er enn meiri þegar kemur að dvalar- og hjúkrunarheimilum, þar sem verulega skortir framboð af búsetuúrræðum og annarri þjónustu í heimabyggð. Þar við bætist rekstrarvandi stofnanna í öldrunarþjónustu og fjársvelti í heimaþjónustu sveitarfélaga sem birtist starfsmönnum í ófullnægjandi starfsaðstöðu, undirmönnunar og bágun kjörum.

Í lífeyrissjóðunum hefur launafólk byggt upp verðmæt réttindi sem tryggja á að þær fjölmennu kynslóðir sem fara á eftirlaun á næstu árum verði að mestu sjálfbærar um sín eftirlaun. Enn er þó stór hópur fólks sem á ekki nægileg réttindi í sjóðunum þegar eftirlaunaaldri er náð. Þar á að koma til kasta almannatrygginga sem eiga að tryggja öllum afkomuöryggi á efri árum.

Bæta þarf afkomu tekjulágra lífeyrisþega og draga verulega úr tekjutengingum í almannatryggingakerfinu til að tryggja launafólki aukinn ávinning af lífeyrissparnaði sínum og hvetja þau sem hafa getu og vilja til þátttöku á vinnumarkaði. Þá skortir lífeyriskerfið sveigjanleika til að launafólk sem er í erfiðari störfum geti dregið úr vinnu og flýtt starfslokum, auk þess sem kerfið felur í sér kynjahalla þar sem konur hafa almennt lægri laun og styttri starfsævi.

Örorkulífeyriskerfið þarfnast víðtækrar endurskoðunar. Horft verði til getu í stað vangetu með áherslu á atvinnutengda endurhæfingu og virkni á forsendum fólks með skerta starfsgetu m.a. með samvinnu og aukinni ábyrgð atvinnulífsins og í góðu samráði við þau sem málið varðar. Samhliða þarf að endurskoða greiðslukerfi almannatrygginga þannig að það hvetji til virkni og atvinnuþátttöku, einfalda það og afnema krónu á móti krónu skerðingar.

Grundvallarþættir velferðarsamfélagsins s.s. aðgengi að góðri heilbrigðisþjónustu og húsnæðisöryggi án tillits til efnahags eru sérstaklega mikilvægir öldruðum og öryrkjum.

Breytingar á vinnumarkaði og skipulagi vinnunnar geta haft víðtæk neikvæð áhrif á vinnumarkaðstengd réttindi sem byggja á uppsöfnun og tengd eru föstu ráðningarsambandi við atvinnurekanda, s.s. veikindarétt, lífeyrisséttindi og orlofsrétt. Þá er ljóst að aukin tækniþróun og sjálfvirknivæðing, þar sem störf breytast og hverfa og önnur verði til, kallar á öflugri atvinnuleysistryggingar, aukin tækifæri til endurmenntunar og aðstoð til einstaklinga að finna ný störf.

Stefna ASÍ

- Allir eiga að njóta jafns aðgengis að framúrskarandi heilbrigðisþjónustu án tillits til búsetu og efnahags.
  - Efla verður grunnstoðir opinberra heilbrigðiskerfisins og tryggja að allir hafi aðgang að öflugri heilsugæslu í heimabyggð og nauðsynlegum lyfjum.
  - Komið verði í veg fyrir einkarekstur í heilbrigðis- og velferðarþjónustu í hagnaðarskyni og sett skýr mörk á milli opinberra og einkarekinnar heilbrigðisþjónustu.
  - Tryggja þarf öllum landsmönnum aðgengi að sérhæfðri heilbrigðisþjónustu m.a. með verulega aukinni greiðsluþátttöku sjúkratrygginga vegna ferða, dvalarkostnaðar og vinnutaps.
  - Dregið verði úr kostnaðarþátttöku sjúklinga fyrir hverskonar heilbrigðisþjónustu og lyf, þannig að tryggt sé að enginn þurfi að neita sér um nauðsynlega aðstoð.
  - Stytta þarf bið eftir þjónustu og gera stóráttak í að eyða biðlistum í heilbrigðiskerfinu.
  - Stórbæta þarf upplýsingagjöf um úrræði í heilbrigðis- og velferðarmálum fyrir notendur og aðstandendur, til dæmis með upplýsingamiðstöð sjúklinga.
- Stórefla þarf forvarnir og stuðning við einstaklinga sem þarfnast starfsendurhæfingar.
- Setja þarf fram stefnu og aðgerðaráætlun í málefnum aldraðra og tryggja þjónustu og búsetuúrræði við hæfi m.a. með því að fjölga hjúkrunarrýmum og efla heimaþjónustu sveitarfélaganna verulega.
- Treysta verður afkomuöryggi aldraðra og öryrkja og auka möguleika til virkrar samfélagsþátttöku.
  - Draga verður úr tekjutengingum í almannatryggingakerfinu og afnema krónu á móti krónu skerðingar.
  - Auka þarf möguleika fólk með skerta starfsgetu til atvinnuþátttöku.
  - Auka þarf möguleika eldra fólks sem hefur vilja og getu til þátttöku á vinnumarkaði og skapa nauðsynlegan sveigjanleika við starfslok.

- Breytingar á skipulagi vinnunnar og ótryggari ráðningarform kalla á að ávinnsla og uppbygging ýmissa mikilvægra vinnumarkaðstengdra réttinda launafólks s.s. veikindaréttar, orlofsréttar og lífeyrisréttinda séu áfram tryggð.

Verkefni ASÍ

- Beita sér í samstarfi við aðildarfélögin fyrir því að stjórnvöld móti markvissa heilbrigðisstefnu um framtíðarsýn og uppbyggingu heilbrigðiskerfisins sem hafi að markmiði að allir njóti öflugrar heilbrigðisþjónustu án tillits til búsetu og efnahags með því að:
  - Efla grunnstoðir opinbera heilbrigðiskerfisins og tryggja að íbúar hafi aðgang að öflugri heilsugæslu í heimabyggð.
  - Tryggja öllum landsmönnum aðgengi að sérhæfðri heilbrigðisþjónustu.
  - Draga úr kostnaðarþátttöku sjúklinga fyrir hverskonar heilbrigðisþjónustu og lyf.
  - Leggja sérstaka áherslu á aukið aðgengi og lækkun á kostnaði vegna sálfræði- og geðheilbrigðisþjónustu m.a. með því að efla þjónustuna innan heilsugæslunnar.
  - Efla upplýsingagjöf og félagslega ráðgjöf til notenda og sjúklinga.
- Beita sér fyrir samstarfi stjórnvalda, Vinnueftirlitsins, Vinnumálastofnunnar, VIRK og aðila vinnumarkaðarins með það að markmiði að stórefla vinnuvernd og forvarnir á vinnustöðum, koma í veg fyrir brottfall af vinnumarkaði, styðja við starfsendurhæfingu og endurkomu til vinnu eftir veikindi eða slys.
- Krefjast aðgerða í málefnum aldraðra sem tryggir þeim þjónustu og búsetuúrræði við hæfi.
- Beita sér fyrir viðtæku samstarfi aðila vinnumarkaðarins, samtak aldraðra og öryrkja og stjórnvalda um nauðsynlegar breytingar á lögum um almannatryggingar með það að markmiði að treysta afkomuöryggi aldraðra og öryrkja og auka möguleika til virkrar samfélagsþátttöku:
  - Stefnt verði að því að lækka skerðingarhlutfall í almannatryggingum í 30% og afnema með öllu króna á móti krónu skerðingu.
  - Áhersla verði lögð á að efla atvinnuþátttöku fólks með skerta starfsgetu og að eldra fólki verði skapaður nauðsynlegur sveigjanleiki við starfslok.
- Beita sér fyrir endurskoðun á uppbyggingu og ávinnslu réttinda á vinnumarkaði í ljósi breytinga á skipulagi vinnunnar. Horft verði í auknum mæli til þess að áunnin réttindi flytjist með launafólki á milli atvinnurekenda.